

YILMAZ GÜRBÜZ, *Acılar Masal Oldu*, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Ankara 1984.

İlk çıktığı günlerde okuduğum ve çok ilgimi çeken *Acılar Masal Oldu* adlı kitabı, son zamanlarda Bulgaristan'da Türklere karşı girişilen hareketleri yeniden bütün canlılığı ile hatırlattı. *Acılar Masal Oldu* adının çağrışımı şudur: Asırlarca yurt edindiği topraklarından ayrılmak zorunda kalan Türkler, oralardan kopuşta yaşadıkları büyük ıstırapları unutmayı, masallaştırmayı tercih etmişlerdir. Eski yaralar kapandı derken, onların hiç kapanmamış olduğunu, içten içe işlemeye devam ettiğini, Türklere yönelen çeşitli saldırılarla yeniden hatırlamak zorunda kaldık. Hele gençlerimiz, onları hiç bilmediklerinden şaşırdılar. Millî hayat tecrübeleri de tıpkı aile hatıraları gibi zamanla unutulur, uyuşur. Ama millî tecrübeler bütün milleti ilgilendirdiğinden ve varlığımızı korumakla eşanlamlı olduğundan, onları bilmemiz, millî hafızamızı boş bırakmamamız şarttır. Geçmiş tecrübelerimizin sanat eserlerine nakledilmiş veya pek az ve maalesef çoğu zaman kötü nakledilmiş olmaları, onların unutulmasına yol açmıştır.

Acılar Masal Oldu, Atatürk'ün annesi Zübeyde Hanım'ın genç kızlığı, Ali Rıza Efendi ile evlenmesi, çocuklarının olması ve Atatürk'ün çocukluğunu anlatmaktadır. Bu ailenin hikâyesi, kaynayan Balkanlarda yaşayan insanların ıstırapları ve komitecilerin zulümleri ile bir arada verilmektedir. Öyle ki küçük Mustafa her şeyi görür ve anlarken, adeta geleceği de plânlar. O, acıları masal yapacaktır. Yirmisekiz bölümlük eser daha sonra Ali Rıza Efendi'nin görev yapacağı Çayağzı'ndaki bir komiteci baskını ile başlar ve Mustafa Kemal'in Manastır Askerî İdadisine girişile biter.

Çayağzı daha sonra Ali Rıza Efendi'nin gümrük memurluğu yapacağı, korkulu yerlerden biridir. Bu baskında Yahudî ve Rum tüccarların maksadı sadece bedava kereste almak, Rum komiteci Yorgo'nun maksadı ise kendisini vaktiyle kovmuş olan gümrük memurundan intikam almaktır. Bu intikamın sebebi, bir sefer hırsızlığını affetmekle birlikte, daha sonra bir Arnavut işçinin kolunu kırıp, kangren olmasına ve kesilmesine kasten sebep olduğu için, gümrükçünün onu işten kovmasıdır. Aslında bu, intikamın güya görünür sebebidir. Baskın, işçilerin öldürülüp barakalarının ateşe verilmesi, gümrük memurunun ve kızının öldürülmesi, karısının kaçırılmasıyla sonuçlanır.

Gümrük memurunun oğlu Ferruh, Selânik'te olduğu için baskından kurtulmuştur. Ferruh ile aynı mahallede oturan Zübeyde Hanım vasıtasıyla Ferruh da romanının temel kişileriyle birleşir. Bu baskında tasvir edilen komiteciler, işkenceden, adam öldürmeden zevk duyan sadistlerdir. Kendi menfaatleri uğruna bu sadistleri destekleyen arasında zengin Rumlardan Anesti ve ortağı yahudi Kohen de bulunmaktadır.

Balkanların bu halini bilmeyen Mennan Kayseri'de kendisini soymak isteyen iki Ermeni eşkiyasını tepelediği için, evinden yurdundan kaçmak zorunda kalmış ve önce İstanbul'a oradan da Selânik'e gitmiştir. Orada çerççilik yapmaya başlar. Müslü-

man mahalleleri bütün imparatorluk şehirlerinde birbirine benzemektedir. O da çeyizini hazırlamakta olan Zübeyde'yi, annesi Fatma Hanım'ı ve Mesûde Molla'yı -Ferruh'un halasıdır- dolaşmaları sırasında tanır. Mennan daha ucuz olduğu için satacağı malı, kendisini Rus olarak tanıtan Petrof adlı bir Bulgar tüccardan almaktadır. Dükkanda Petroz'un kölesi ve metresi Katia Marinova ile tanışır Marinova bu sadist âşığı ve sahibi ile Rus subayı Yuri Pavlof arasında kalmıştır. Bu iki adam da Rusya'nın Balkan'da Türk ve Müslümanları korkutmak, kaçırmak ve yoketmek üzere çalışmakla görevlidirler. Komitecileri, onları desteklerler. Marinova bu iki sadist adamdan kendisini kurtaracak şahıs olarak Mennan'ı görür, sıcak bir ev hasreti içinde, Marinova ile evlenmeye karar verir. Fatma Hanım da pek efendi bulduğu Mennan'a evinin arkasındaki bahçede bulunan küçük evi tahsis eder. Marinova müslüman olur, Macide adını alır. Fakat Marinova'nın kiminle kaçtığını Petrof hemen hisseder. Bir Hristiyan kızı Müslüman olunca bütün konsoloslar, onların peşine düşer ve mesele milletlerarası bir durum gösterir.

Mennan ile Macide'nin saadetleri kısa sürer. Mennan çerçiciliği Ferruh'a öğretir. Ne kadar gizlenirlerse gizlensinler, Yahudi Kohen onların izini bulur ve beş komiteci eve baskın yaparak Mennan'ı öldürür, Macide'yi kaçırlar. Mennan canını ucuza vermemiş, iki komiteciyi öldürmüştür.

Komiteciler yolları kesmekte, rastladıkları Türkleri öldürtmektedirler.

Selânik'te hali vakti daha yerinde olan Türklerin yaşadığı Yenikapı mahallesinde Hafız Mehmet Efendi ve kardeşi Hafız Ahmet Efendi'nin de konakları vardır. Ali Rıza Efendi, Hafız Ahmet'in oğludur. Yaşı kırka gelmiş, kimseyi beğenip evlenememiştir. Aile onun bir an önce evlenmesini ister. Mennan'ın öldürülmesinden sonra komitecilerle aynı metodlarla mücadelede karar veren Ali Rıza Efendi'nin amcası Hafız Mehmet Efendi başından sarığını çıkarır. Yapılan ilk icraat Mennan'ı öldüren Rus tüccarla konsolosun öldürülmesidir. Sonra Hafız Mehmet Efendi kayıplara karışır.

Ali Rıza Efendi ile Zübeyde Hanım evlenirler. Ali Rıza Efendi'nin Çayağzı'nda gümrük memuru olması, daima Zübeyde Hanım'a Ferruh'un ailesinin başına gelenleri hatırlatır. Daima tedirgindir. 93 harbinde Ali Rıza Efendi ihtiyata alınır. 93 harbi Tuna köylerini boşaltır. Göçmenler Balkanlara ve İstanbul'a kadar gelirler. Ali Rıza Efendi'nin ailesi de varlıklı olduklarından, onlar da bir aileyi evlerine alırlar. Hatce Nine daha sonra küçük Mustafa'nın ebesi olacaktır ve torunu Meliha Bacı da bu doğumu heyecanla anlatacak ve masallaştıracaktır: "Kafeslerin arkasından içeriye mavi bir ışık doldu. Ninemin birçok doğum yaptırmasına yardım etmiştim. Bu defa çok heyecanlıydım. Ebe ninem 'altın topu gibi bir oğlan oldu Zübeyde' deyince yaklaştım. Ali Rıza Ağabeyimin oğlunu masallardaki şehzade gibi gördüm. Yüzü altın, gözü gök gibi parlıyordu. Ağzı, gül goncası gibi kırmızıydı, dudakları tomurcuk tomurcuk açılmıştı. Saçları buğday sarısıydı. Oğulcuğu annesini mutlu kılmıştı. Uzun bir yolculuktan dönmüş sipahi gibi susuzdu sanki. Hemen annesinin göğsüne yapıştı, süt, içti. Biliyorum, gördüm, kırklar yediler annesine de yavrusuna da bir şeyler müjdeledi. Küçümencik çocuk güldü; feriştelere ona göründü, güldürdü. Bir başka bebek Zübeyde Ablamın yavrusunu "...Besmeleyle ebem ninem beledi. 'Balkan'ı kurtaracak bu dedi. Gördüm, lohusanın üstündeki ışık

doğuncaya kadar sürdü, sonra yavrudan bütün odaya, bütün konağa mavilik altın rengini alarak süzüldü, yayıldı” (s. 188).

Zübeyde Hanım da nihayet iki çocuğu ile Ali Rıza Bey’in görev yeri olan Çayağzı’na gider. Önceleri bu güzel yerden hoşlanırsa da, Türklere yapılan baskılara son vermek maksadı ile çeteciliğe başlamış olan Ferruh ve arkadaşlarının Çayağzı’nda buldukları geceye rastlayan baskında komiteciler kaçırılır fakat hasta iki çocuğunu kısa süre önce o topraklara gömmüş bulunan Zübeyde Hanım, sabahleyin evden çıkıp da çocuklarının cesetleriyle karşılaşınca bayılır. Kereste tüccarları arasında tek tük rastlanan Türklerden olan Cafer Ağa’nın ortalık teklifini, Ali Rıza Efendi kabul ederek, karısı ile Çayağzı’ndan ayrılır.

Selânik’te yeni bir hayat başlar. Mustafa bu ümitli günlerin başında, yeni yaptırdıkları evde doğar. Fakat dürüst bir memur olarak geçirdiği yıllardan sonra ticaret, Ali Rıza Efendi’ye uygun değildir. Onun maceraları anlatılırken, rüşvete alışmış ve kendi devletini kemiren erle işbirliği yapan memurlar da anlatılır. Devletin yıkılmaya doğru gittiği, halkın yaşayışından verilir. Rum mahallelerinde para birimi drahmi olmuştur. Devletin memuru, devletin soyulmasına, kendi ufak çıkarı uğruna rıza göstermektedir.

Ali Rıza Efendi ticareti başaramaz, malî sıkıntı çekerler. Yavaş yavaş o da Türklük şuuruna erer ve kurtuluşa hizmet edecek fikirleri oğluna aşılacak ister. Selânik’teki toplantılara katılır.

Ferruh namlı bir çeteci olur. Dağlara çıkar. Yorgo’yu bulur fakat, bütün ömrü boyunca onu ailesinin intikamını almak üzere öldürmeyi kurduğu halde, yine de öldüremez. Zavallıların karşısında zorba olan Yorgo, Ferruh’a hemen yalvarmaya başlar. Ferruh neredeyse yemininden vazgeçecek, Yorgo’yu affedecektir. Neyse ki Yorgo’nun kaçırdığı Sofia, Yorgo’yu vurmakta tereddüt etmez. Bu sahne Yunanlılar ve Türklerin seciyelerini arasındaki farkı başarıyla ortaya koymaktadır. Yunan daima vurkaçı ve çıkarıcı, Türk ise daima verici ve affedicidir.

Atatürk’ün çocukluğuna dair vakalar ailenin hayat macerası içinde verilir ve roman, onun Manastır İdadisindeki öğrencilik günlerinde biter. Şehirler arasındaki fark, okullardaki farklı kavimlere ve dinlere mensup oluşun çocuklar üzerindeki tesiri de anlatılır. Mustafa Kemal çocukluk ve ilk gençlik günlerinin, onu Atatürk olmaya hazırlayan çevre şartları ile anlatıldığı bu roman, son derece ilgi çekicidir, ve her Türk çocuğunun tekrar tekrar okuyacağı bir nitelik taşımaktadır.

PROF. DR. İNCİ ENGİNÜN